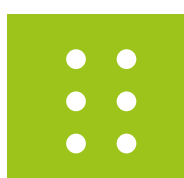
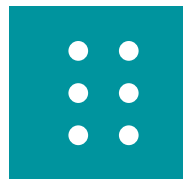

ШПАРГАЛКА ДЛЯ ВЧИТЕЛЬСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ:

10 уроків про політичні права молоді з інвалідністю

громадська
організація
**БОРОТЬБА
ЗА ПРАВА**

EMBASSY OF THE UNITED STATES
KYIV, UKRAINE

Брошура створена, щоб підвищити обізнаність молоді¹ з інвалідністю про політичні права та надихнути брати активну участь у політичному житті країни як на місцевому, так і на національному рівнях.

Матеріал підготовлений ГО “Боротьба за права” в межах проекту “Моя участь важлива” за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні. Погляди авторів не обов’язково збігаються з офіційною позицією уряду США.

Авторки: Текучова Ірина, Сачук Юлія, Вікторія Лучка.

Редактор: Іван Яцига.

Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена в будь-якій формі або будь-якими засобами, електронними чи механічними, включаючи фотокопіювання, запис або будь-який інший спосіб зберігання і пошуку інформації без письмового дозволу ГО “Боротьба за права”.

Копірайт © 2019 Громадська організація “Боротьба за права”. Усі права захищені.

Громадська організація людей з інвалідністю “Боротьба за права” є неприбутковою організацією, яка займається захистом прав людей з інвалідністю в Україні. Організація діє для реалізації та захисту прав людини і основоположних свобод, просування принципів недискримінації та інклюзії через проведення освітньо-просвітницької, аналітичної та інформаційної діяльності.

¹ Згідно із Законом України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, до молоді належать громадяни віком від 14 до 35 років.

ЗМІСТ

Від авторок	4
Для чого і як працювати з посібником?	5
УРОК 1. Права людини та їх види.	6
УРОК 2. Активізм та політичні права.	8
УРОК 3. Інклюзія та реалізація політичних прав людьми з інвалідністю.	10
УРОК 4. Вибори та референдуми.	13
УРОК 5. Мирні зібрання.	16
УРОК 6. Служба в державних органах влади або місцевого самоврядування.	18
УРОК 7. Звернення до органів влади.	21
УРОК 8. Членство в політичних партіях та громадських організаціях.	23
УРОК 9. Онлайнактивізм.	25
УРОК 10. Відстоювання порушених прав.	28
Словник термінів	31

ВІД АВТОРОК

Політичні права є базовим інструментом впливу на державні процеси в країні. Вони захищені національним, міжнародним законодавством та є основою для побудови демократичного, інклюзивного суспільства, де поважають права кожної людини. На жаль, в Україні доступ до політичних прав людям з інвалідністю значно обмежений через архітектурні, інформаційні та юридичні бар'єри. Не останню роль відіграє стереотипне ставлення суспільства до людей з інвалідністю, що заважає останнім реалізовувати свої права повною мірою.

Молоді люди з інвалідністю повинні бути обізнані про свої політичні права, форми політичної участі, щоб мати змогу долучатися до державотворення на рівні з іншими, відстоювати свої світогляди та права на рівний доступ до освіти, культури, правосуддя, спорту та будь-якої іншої сфери життя людини.

Чому країна потребує політично активну молодь з інвалідністю? Тому що тільки повна інклюзія та включення у процес державотворення різних категорій громадян_ок дозволить державі ухвалювати стратегічні рішення з урахуванням потреб та інтересів всіх людей. Це дасть можливість розвивати громадянське суспільство, базуючись на правозахисному підході, де головною цінністю є людина та її добробут, а не ознака або медичний діагноз.

В рамках проекту «Моя участь важлива» ми намагаємось навчити та мотивувати молодь з інвалідністю використовувати свої політичні права та активно долучатися до політичних процесів в Україні. Ця брошура є результатом багаторічної роботи команди ГО «Боротьба за права» в сфері тренерства та просвітництва молоді. Впродовж 2019 року матеріал та вправи були апробовані під час проведення тренінгів та позашкільних уроків в 14 навчальних закладах України в Одеській, Львівській, Київській, Донецькій, Вінницькій та Харківській областях, де навчаються діти з інвалідністю.

ДЛЯ ЧОГО І ЯК ПРАЦЮВАТИ З ПОСІБНИКОМ?

Посібник створений як допоміжний матеріал для викладачів та викладачок старших класів шкіл, де навчаються учні та учениці з інвалідністю. Матеріал можна інтегрувати в навчальну програму з таких предметів як “Правознавство”, “Історія України”, “Всесвітня історія” або в рамках позакласних заходів. Усі розділи посібника є своєрідними пазлами до комплексної теми “політична участь людей з інвалідністю”. Однак, вони побудовані так, щоб кожен урок можна було провести автономно, тобто не залежно від інших.

Конспект уроку викладений у форматі дискусії вчителя та учнів на основі індуктивного методу². Навчальна дискусія, яка є одним із найдинамічніших словесних методів навчання, має велике розвивальне і виховне значення. Учні та учениці вчать розмірковувати, доводити, аргументувати, відстоювати власну думку³, що допомагає краще засвоювати новий матеріал.

МЕТА ПОСІБНИКА:

- підвищити обізнаність учнів та учениць з інвалідністю, які навчаються в старших класах, про активізм та форми політичної участі;
- навчити використовувати різні форми політичної участі задля відстоювання прав або власних світоглядів;
- сприяти формуванню правової свідомості та критичного мислення молоді з інвалідністю;
- мотивувати долучатися до політичних процесів в Україні та брати активну участь у творенні інклюзивного майбутнього країни.

СТРУКТУРА МАТЕРІАЛІВ УРОКУ:

терміни

конспект уроку

гра/практична вправа

домашнє завдання

При розробці посібника були використані аналітичні матеріали, українське та міжнародне законодавство, тренінгові матеріали Betzavta курсу, розроблені Kreisau-Initiative.V. (Німеччина) та Melle Education (Данія), інформаційні матеріали неурядових українських організацій у сфері захисту прав осіб з інвалідністю.

² У практичній педагогіці індукція втілюється у принципі: від часткового до загального, від конкретного до абстрактного. Джерело: <https://osvita.ua/school/method/780/>

³ <http://studentam.net.ua/content/view/2271/97/>

УРОК 1

ПРАВА ЛЮДИНИ
ТА ЇХ ВИДИ

ТЕРМІНИ:

права людини

недискримінація

обмеження прав

конвенція

цькування

КОНСПЕКТ

Запитання до класу: **Коли ви чуєте фразу “права людини”, що перше спадає на думку?**

Кожна людина ще від народження має свої права. Вони **однакові** для всіх без винятків – для вас, для Президента України, сусіда або сусідки по парті, водія автобуса або королеви Великобританії. У цьому разі **не важливий колір шкіри, інвалідність, стать або громадянство**, оскільки “люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах”⁴. Права людини визнає увесь світ. Вони захищаються міжнародними правовими документами та національними законами. Найважливіші міжнародні документи, які захищають права людини, — це: Загальна декларація прав людини (1948 рік), Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 рік), Конвенція ООН про захист прав дітей (1989 рік), Конвенція ООН прав захист прав людей з інвалідністю (2006 рік) та ін. Україна взяла зобов’язання їх сумлінно виконувати. На національному рівні права людини захищає Конституція України, яку також називають Основним законом держави.

Втратити права людини **неможливо**. Вони з нею назавжди, оскільки стосуються самого факту її існування. Права людини бувають:

- **особисті або громадянські:** право на життя, право на свободу, право на недискримінацію, свобода обирати релігію та ін.;
- **соціально-економічні:** право на власність, право на працю, право на відпочинок та ін.
- **культурні:** право на освіту, свободу творчості, право збирати та розповсюджувати інформацію та ін.;
- **політичні:** право вступати або створювати політичну партію, бути членом громадської організації, право обирати та бути обраним на виборах та ін.

Запитання до класу: **Якими правами ви користуєтесь щоденно?**

Приклади відповідей:

Робити та поширювати дописи у Facebook, Twitter, Instagram — право на інформацію.
Щодня ходити до школи — право на освіту.

⁴ Ст. 1 Загальної декларації прав людини.

Ходити до церкви — право на релігію.
 Можливість батьків мати житло — право на власність.
 Писати вірші або картини — право на творчість.

Права людини втратити неможливо, але бувають випадки, коли держава має право **обмежити** їх. Наприклад, в умовах надзвичайного стану влада може ввести комендантську годину (тобто заборонити виходити на вулицю в певний час) і, таким чином, обмежити низку базових прав людини. Також варто завжди пам'ятати, що **ваші права закінчуються там, де починаються права іншої людини**. Тобто, якщо ви порушуєте права іншої особи, то держава може обмежити ваші права, наприклад, обмежити волю, посадивши до в'язниці.

**Права людини
 є основою для
 повноцінного
 та гідного
 життя людини**

ВПРАВА “ЗНАЙДІТЬ ПРАВА ЛЮДИНИ”

Зачитайте по черзі кожне право та оберіть права людини, які захищаються міжнародними документами та українськими законами. Нехай учні та учениці аргументують свою відповідь. У дужках пояснюються правильні відповіді:

- право сидіти за комп'ютером, скільки забажаєш;
- право вимагати від батьків кишенькові гроші;
- право говорити все, що думаєш (*право на свободу думки*);
- право мати домашніх тварин;
- право жити в будь-якому куточку України (*свобода вибору місця проживання*);
- право продати власну домівку (*право розпоряджатися своєю власністю*);
- право продати дім сусіда, якщо він не доглядає за ним;
- право не ділитися шоколадкою із сусідом або сусідкою по парті;
- право обирати Президента, якого забажаєш (*право вільно обирати*);
- право організувати мітинг біля школи та вимагати відмінити/ввести шкільну форму (**право проводити мітинги**);
- право на те, щоб вчителі були ввічливі до вас (*право на повагу до гідності*);
- право не брати до школи підручники, якщо вони заважкі;
- право на те, щоб однокласники та однокласниці не кривдили вас (*право на особисту недоторканність в разі фізичного насилля та право на повагу до гідності в разі словесних образ та приниження*).

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Олену постійно ображають однокласники, цькують, глузують з неї, на перервах штовхають. Ні вчителька, ні її батьки не знають про це. Яке право Олени порушують однокласники? Напиши, щоб можна зробити, щоб допомогти Олені?

УРОК 2

АКТИВІЗМ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

ТЕРМІНИ:

активізм

виборчі права

політичні права

конституція

президент

КОНСПЕКТ

Запитання до класу: **Хто такі активісти та активістки, як ви думаєте? Чи є вони серед вас?**

Активізм — боротьба за зміни

Активізм — дії людини задля позитивних змін.

Активізм, коли він застосовується до прав людини, означає захист прав людини там, де вони перебувають під загрозою або порушуються на будь-якому рівні. Таким чином, активізм у сфері прав людини є реакцією на несправедливість, жорстоке поводження, насильство або дискримінацію і намаганням це виправити⁵.

Але **активізм** — це не обов'язково столичні площі, мікрофони та телекамери. Активістом або активісткою можна бути в школі, вдома або на вулиці з друзями.

Наприклад, якщо ви заступитесь за однокласника, якого постійно цькують в школі, розкажете про це вчителям або батькам, то можете впевнено вважати себе активісткою. Якщо ви переконаєте власника кафе зробити пандус для в'їзду в його заклад або надрукувати меню шрифтом Брайля, то ви вже — активісти та активістки. Насправді, маленькі вчинки кожного дня, згодом призводять до великих змін. У цьому суть активізму.

За допомогою активізму та політичних прав можна впливати на владу.

Запитання до класу: **Чи знаєте ви, як зв'язатися з Президентом України? У кого-сь є його контакти? Як ви гадаєте, чи можете ви як клас або окремий учень чи учениця вплинути на Президента? Чому?**

Насправді, впливати на владу та брати участь у політичних процесах кожному та кожній з вас не тільки можна, але й необхідно. Для цього існують політичні права.

Запитання до класу: **Навіщо впливати на владу?**

У 2004 році студенти та студентки в Києві вийшли на мітинг, оскільки були незгодні з масовими порушеннями виборчих прав громадян під час Президентських виборів. Згодом мільйони людей з усієї України долучились до акцій протесту, які тривали понад місяць. Як наслідок — люди змусили державу зважати на волю народу та домоглися

⁵ <https://www.coe.int/uk/web/compass/hre-and-activism>.

справедливості. Люди використали свої політичні права, щоб показати, що вони не згодні з тим, що робить держава. А держава мусить зважати на думку народу, оскільки відповідно до Конституції саме “народ є джерелом влади в Україні”⁶.

Політичні права захищаються Конституцією України та такими міжнародними договорами, як Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 рік), Конвенція про політичні права жінок (1952 рік), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1976 рік), Конвенція про права осіб з інвалідністю (2006) та ін.

**Політичні
права — це
права, які
допомагають
впливати на
владу**

У Конституції України закріплені такі політичні права:

- право брати участь у виборах та референдумах;
- право на службу в державних органах влади та місцевого самоврядування;
- членство в політичних партіях та громадських організаціях;
- організація мирних зібрань та участь у них;
- направлення звернень до державних органів.

Вікових обмежень для участі в мирних зібраннях чи направленні звернень до державних органів немає. А ось голосувати та брати участь у референдумах можна тільки з 18 років, як і вступати на державну службу.

ВПРАВА “ЧИ ПОВИННА ДЕРЖАВА ВИРІШУВАТИ?”

Проведіть дискусію щодо того, наскільки держава може втручатися в життя людини в кожному з цих випадків. Чи буде це порушенням прав у кожному випадку?

Чи повинна держава вирішувати:

1. Як мені витратити гроші.
2. Наскільки швидко я можу керувати автомобілем.
3. Яким спортом мені займатись.
4. Чи можна мені брати чужі речі, які дуже подобаються.
5. Скільки податків мені сплачувати.
6. Чи збудувати атомну електростанцію біля мого дому.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Ви часто відвідуєте притулок для тварин та переймаєтесь проблемою безпритульних котів. Одного дня вам повідомляють, що місцева влада вирішила знищити притулок та побудувати торговий комплекс. Напишіть коротко, що б ви зробили, щоб переконати місцеву владу залишити притулок для тварин.

⁶ Ст. 5 Конституції України.

ІНКЛЮЗІЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

ТЕРМІНИ:

інклюзія

інформаційна
доступність

органи влади

голосування

неурядові
організації

КОНСПЕКТ

Запитання до класу: *Пам'ятаєте українську народну казку “Лисиця та журавель”? Давайте згадаємо про що вона.*

А тепер уявімо, що лисичка і журавель зараз у пустелі помирають від спраги. Держава, де вони живуть, зобов'язана всім тваринам давати воду. Але вона дає воду тільки у глечик з дуже вузькою шийкою. Тому, коли лисиця та журавель знаходять глечик, журавель втамовує спрагу, бо він має довгий дзьоб, а лисиця ні, тому що її голова не пролазить у глечик. Таким чином, попри те, що держава буцім то дала водички обом тваринам, як написано в законі, насправді лисичка та ще багато інших тварин в країні залишаються без води. Держава не врахувала різноманіття тварин, які живуть на її території. Для того, щоб усі тварини могли однаково пити воду, кожному виду необхідно дати зручний посуд. У полі прав людини це називається **інклюзією**.

Як наша уявна країна воду, так Україна повинна забезпечувати своїм громадянам реалізацію політичних прав. А людям з інвалідністю іноді потрібно надати додаткові умови (інший посуд), щоб вони могли реалізувати свої права нарівні з іншими.

ВПРАВА “ІНКЛЮЗІЯ”. ЗНАЙДІТЬ ПРАВИЛЬНЕ ЗАВЕРШЕННЯ РЕЧЕННЯ “ІНКЛЮЗІЯ — ЦЕ КОЛИ...”:

- у всіх однакові телефони;
- учні та учениці в класі мають різні підручники, щоб діти з інвалідністю та без неї могли однаково навчатися;
- поряд зі сходишками до школи встановлений пандус для учнів та учениць на візку;
- однакова шкільна форма;
- у шкільній їдальні готують різну їжу, тому що є діти, які не їдять м'ясо або молочні продукти;
- учитель або вчителька задає всім однакові домашні завдання.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, яку Україна зобов'язана виконувати, детально розказує, що необхідно зробити державі, щоб забезпечити людям з інвалідністю рівний доступ до соціальних, економічних, політичних прав. Стаття 29 Конвенції покладає обов'язок на державу в сфері політичних прав:

- **зробити приміщення та матеріали для голосування доступними** та легкими для розуміння й використання;
- надати людині з інвалідністю на її прохання **допомогу в голосуванні**;
- створити обстановку, в якій люди з інвалідністю могли б брати **участь в управлінні державними справами нарівні з іншими**. Наприклад, бути членами неурядових організацій та об'єднань, робота яких пов'язана з державним і політичним життям країни або створювати організації осіб з інвалідністю, щоб боротися за свої права.

Інклюзія — процес врахування розмаїття людей в усіх сферах суспільного життя

Політичні права забезпечують також інші статті Конвенції. Для того, щоб знати за якого кандидата або партію голосувати, вам необхідно ознайомитись із політичними матеріалами, подивитись новини, піти на зустріч із кандидатом. Через інвалідність у вас можуть бути труднощі в отриманні інформації. Так ст.ст. 9 та 21 Конвенції піклуються про те, щоб держава запровадила **інформаційну доступність** для людей з інвалідністю. Наприклад, субтитрування або переклад на жестову мову новин для нечуючих людей, інформаційні матеріали спеціальним шрифтом та кольорами для людей з порушенням зору, легкий формат читання (easy-to-read) для людей з інтелектуальними порушеннями.

? Запитання до класу: *Уявіть, що ви хочете завтра піти на мітинг, який відбудеться в центрі вашого населеного пункту. Що вам може завдати це зробити?*

Зачитайте по черзі варіанти та нехай учні піднімають руку, якщо вважають відповідь влучною:

- недоступний транспорт. Не зможу самостійно дістатися до площі;
- недоступні вулиці: зависокі бордюри, немає звукових світлофорів, відсутня тактильна плитка, тощо;
- недоступна інформація. Найімовірніше, я навіть не буду знати про мітинг, оскільки онлайн та офлайн інформація здебільшого для мене недоступна;
- не можу безбар'єрно комунікувати з іншими людьми;
- не хочу привертати до себе зайву увагу, оскільки всі починають ставити незручні запитання щодо моєї інвалідності;

Запам'ятайте! Будь-які архітектурні, інформаційні або юридичні бар'єри, які не дозволяють вам користуватися політичними правами, є незаконними. Ви маєте право вимагати від держави їх усунення.

? Запитання до класу: *Чи потрібні людям з інвалідністю політичні права: голосувати на виборах, ходити на мітинги, працювати на державній службі? Чому?*

Політичні права дають змогу не тільки впливати на владу та відстоювати права людини. Вони також є **інструментом для відстоювання будь-яких інших прав, світоглядів або вирішення буденних проблем**. Наприклад, якщо вам постійно відключають воду без попереджень, ви можете звернутися до місцевих органів влади з офіційним листом та попросити владнати цю проблему. Вони зобов'язані розглянути ваш лист та надіслати відповідь. Право звертатися до влади є політичним правом, яке в цьому разі є інструментом для вирішення вашої буденної проблеми.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Держава має багато міністерств: економіки, соціальної політики, транспорту, екології, культури, молоді та спорту, оборони, освіти та науки, охорони здоров'я та ін. Уявіть, що ви пройшли відкритий конкурс та отримали посаду в міністерстві. Напишіть, в якому саме міністерстві ви хотіли б працювати? Чому? Щоб ви змінили в країні на цій посаді?

ВИБОРИ ТА РЕФЕРЕНДУМИ

ТЕРМІНИ:

вибори референдум дієздатність інтелектуальні порушення міська рада

КОНСПЕКТ

Запитання до класу: *Хто знає, як стати Президентом України? Що для цього потрібно?*

В Україні влада належить народу. Саме населення вирішує, хто буде керувати країною. **Шляхом виборів** народ обирає Президента України, депутатів Верховної Ради, місцевих та сільських рад, селищних та міських голів. Таким чином, населення віддає частину своєї влади кандидату або партії та дозволяє вести державні справи від свого імені.

Конституція говорить, що брати участь у виборах можуть громадяни України, які досягли 18 років і є дієздатними. **Дієздатність** це можливість людини мати цивільні права та обов'язки і самостійно їх виконувати. На жаль, багато людей з інтелектуальними порушеннями, які визнані судом недієздатними, не можуть брати участь у виборах, оскільки Конституція забороняє їм це робити. Хоча наразі міжнародна спільнота спонукає Україну та інші країни відмінити цю умову, бо право брати участь у виборах — це право людини, а як ми знаємо його неможливо позбавити.

До політичних прав належить не тільки можливість обирати, але й бути обраним на виборах.

Якщо хтось із вас вирішить стати Президентом України, йому або їй потрібно:

- досягти 35 років;
- мати право голосу;
- проживати в Україні протягом останніх 10 років;
- володіти українською мовою.

І якщо ви наберете більшість голосів на виборах, то зможете протягом наступних **п'ять років** керувати країною.

Запитання до класу: **Якби ви стали Президентом України, які три речі ви б змінили в країні? Чому?**

Але щоб не чекати 35-ти років, політичну кар'єру можна розпочати вже з 18 років та балотуватися на посаду депутата міської або селищної ради. Боротьбу за краще майбутнє та кращу країну можна розпочати зі свого міста або селища.

Запитання до класу: *Як у вас приймаються рішення в родині? Чи вирішуєте ви разом важливі питання? Чи дослухаються батьки до вашої думки?*

Вибори — формування органів влади шляхом голосня

Коли держава повинна ухвалити важливе рішення, вона зазвичай запитує думку народу. Це називається референдумом. У 1991 році саме на референдумі населення вирішило, що Україна повинна стати незалежною державою. Референдум “виглядає”, як і вибори, тільки у виборчому бюлетені замість списку кандидатів або партій стоїть одне або декілька запитань. Вони повинні бути сформульовані так, що було тільки два варіанти відповіді “так” або “ні”.

Брати участь у референдумі, так само як і у виборах, можуть громадяни України, які досягли 18 років і є дієздатними.

ГРА “ВИБОРИ”

Мета: дати учням та ученицям відчуття важливості свого голосу та сформувати відповідальність за процес вибору та його наслідки.

Підготовка: Роздайте кожному клаптик паперу з його/її іменем або попросіть підготувати папір заздалегідь.

Тривалість гри: 20 хвилин

Умови гри: Поясніть класу, що клаптик паперу з іменем — це їхній голос. У грі існує тільки одне правило: той, хто назбирає більше клаптиків паперу, так званих “голосів” однокласників, має право встановити правило для всього класу. Після гри всі будуть змушені його виконати. Зазвичай декілька найбільш активних учнів та учениць, які добровільно та самостійно висунулись, протягом відведеного часу починають активно збирати “голоси”. Треба пояснити заздалегідь іншим ученицям та учням, якщо вони віддають свій “голос”, то повинні розуміти наслідки, а саме необхідність виконати правило обранця або обраниці. Але важливо не втручатись у процес. Учні та учениці без допомоги вчителя повинні дійти висновку, що перш ніж просто віддати “голос” на прохання однокласника або однокласниці, необхідно дізнатися, яким буде його/її правило після “голосування”, яким чином кандидат обіцяє встановити саме те правило, яке озвучує під час гри та ін.

Обговорення результатів

Після гри важливо провести дискусію з дітьми стосовно їхнього задоволення результатом та процесом. Приклади запитань:

- чи було вам важко вирішити, кому саме віддати голос?
- чи почувались ви відповідальними за свій вибір?
- чи легко було обирати?
- чи переживали ви з приводу того, що обранець_ниця не виконає обіцянку?

Якщо діти віддали автоматично “голоси”, запитати:

- чому ви вирішили так зробити?
- Не боялись, що обранець або обраниця потім змусить вас робити те, що ви не хочете?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Подумайте, які є проблеми у вашому класі, що варто було б поліпшити в школі. Підготуйте запитання, яке або які ви хотіли б винести на референдум у класі або школі. Пам'ятайте, що питання повинно бути сформульоване так, щоб на нього можна було відповісти "так" або "ні".

МИРНІ ЗІБРАННЯ

ТЕРМІНИ:

мирні зібрання

мітинг

одиначний пікет

місцевий орган влади

засоби масової інформації

КОНСПЕКТ

Запитання до класу: **Як ви думаєте, яким чином влада дізнається, що населення країни чимось незадоволене?**

У 2013 році на Закарпатті в маленькому містечку Виноградіві близько трьохсот школярів та школярок вийшли на протест, щоб висловити своє незадоволення рішенням влади перенести осінні канікули. Вже через 40 хвилин після початку заходу представник міської влади повідомив, що осіннім канікулам бути⁷. Діти використали своє конституційне право на мітинг, щоб висловити незгоду з діями влади і домоглися свого.

Мирні зібрання: збори, мітинги, походи і демонстрації, необхідні людям для вираження свого невдоволення або висунення вимог. Таким чином, можна швидко привернути увагу влади до проблеми та спонукати вжити заходів для її вирішення. Політичне право на мирні зібрання захищається Конституцією України.

Запитання до класу: **Чи може влада заборонити мирні зібрання?**

Влада **не може** заборонити населенню проводити мирні зібрання. Але в деяких випадках для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей **суд може обмежити** право на мирні зібрання.

Немає обмежень щодо:

- **кількості учасників.** Навіть одна людина може вийти на акцію та виразити свою незгоду. Це називається **одиначним пікетом**. Або, навпаки, може й 500 тисяч осіб, як це було у 2004 році на Майдані незалежності в Києві. Люди вийшли на мітинг, щоб висловити своє невдоволення підтримкою голосів під час президентських виборів;
- **віку учасників.** Як діти, так і дорослі, так і люди похилого віку мають право брати участь в мирних зібраннях;
- **часу проведення.** Мирне зібрання можна проводити у будь-який час доби. Але якщо воно проходить вночі, то влада може попросити вас не використовувати звукову апаратуру;
- **місця проведення.** Якщо територія, де планується проведення заходу, є небезпечною, то влада може обмежити право на проведення мирного зібрання, щоб захистити життя та здоров'я людей;
- **тривалості проведення.** Акції можуть тривати як годину, так і місяці.

Якщо ви плануєте провести публічну акцію **завчасно**, вам необхідно заздалегідь сповістити про це органи місцевої влади. **Не плутайте із дозволом!** Дозвіл для прове-

⁷ <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/82021>

дення мирних зібрань від влади не потрібний. Місцеву владу необхідно сповіщати переважно для того, щоб вона посприяла проведенню заходу: наприклад, допомогла зібрати сміття після заходу, забезпечила підключення до електромережі, надала машини швидкої допомоги, тощо.

Повідомити про проведення мирного зібрання можна письмово: надіслати повідомлення поштою рекомендованим листом, занести особисто, відправити на електронну адресу або усно по телефону (але в такому разі у вас не буде письмового підтвердження про сповіщення).

Якщо ви плануєте провести мирне зібрання надсилати лист потрібно:

- в сільську, селищну, міську раду — у разі, якщо ви плануєте провести мирне зібрання на території відповідного села, селища, міста;
- у Київську міську державну адміністрацію — у разі, якщо мирне зібрання відбуватиметься в Києві;
- в районну (обласну) державну адміністрацію — у разі, якщо мирне зібрання проводитиметься на території відповідного району (області);

ВПРАВА “ЗАБОРОНА”

Визначте разом з учнями та ученицями ситуації, коли влада може обмежити проведення мирного зібрання. Нехай вони пояснять свою думку. У дужках аргументуються правильні відповіді:

1. Учні школи вирішили провести мітинг на території ядерної установки (*небезпечна територія*).
2. Лікарі проведуть акцію протесту проти дій керівництва своєї лікарні.
3. Пенсіонери хочуть провести мітинг на центральній площі міста. Щоб привернути увагу перехожих планують давати кожному ляпаса (*злочинні дії*).
4. Молодь проведе акцію протесту на підтримку музиканта вночі у спальному районі міста. Вони планують підключити звукову апаратуру та відтворювати пісні улюбленого виконавця (*порушення прав інших людей на захист від шкідливого шуму*).
5. Вчителі влаштують мітинг під школою на підтримку нової реформи освіти.
6. Пенсіонер влаштував одиночний пікет під стінами міської ради и просить підвищення пенсії.
7. В рамках акції протесту молодь планує палити дерева в центральному парку, щоб привернути увагу до проблеми глобального потепління (*злочинні дії*).

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Згадайте проблему у вашому населеному пункті, на вулиці, в під'їзді або школі, яку ніхто не вирішує. Наприклад, забагато сміття на вулицях, недоступний громадський транспорт для людей з інвалідністю, відсутність світла у під'їзді, не працює ліфт тощо. Подумайте, чи потрібно привертати увагу засобів масової інформації та влади до цієї проблеми шляхом організації мирного зібрання. Якщо так, то:

- знайдіть та напишіть назву органу місцевої влади, який вам потрібно сповістити про зібрання;
- це буде одиночний пікет чи ви запросите багато людей?
- як ви плануєте запрошувати людей?
- які слогани ви б написали на плакатах?

УРОК 6

СЛУЖБА В ДЕРЖАВНИХ ОРГАНАХ ТА ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ТЕРМІНИ:

державна служба

органи місцевого самоврядування

дискримінація

КОНСПЕКТ

Запитання до класу: *Чи ви вже замислювались над тим, яку професію хочете обрати?*

Органи місцевого самоврядування — органи, що утворюються людьми в населеному пункті для вирішення місцевих питань

Державні службовці — це працівники та працівниці, які виконують завдання та функції держави, та отримують заробітну плату за рахунок державного бюджету. Вони працюють в міністерствах, центральних органах виконавчої влади, місцевих державних адміністраціях, органах прокуратури, органах військового управління та ін. Якщо ви хочете впливати на політичні процеси на рівні вашого населеного пункту або району, то можете піти на службу в органи місцевого самоврядування, наприклад, на посаду помічника або радника міського голови, спеціаліста, адміністратора або очолити департамент з певних питань (туризму, освіти, культури та ін.).

“Державна служба – це, передусім, служба для людей держави та її громадян. Саме цим вона мене приваблює. Я – громадянка своєї держави і вважаю, що моїм обов’язком є служіння на її благо та благо мого народу. Державні службовці покликані прислухатися до людей, допомагати їм”⁸. Так описує державну службу в своєму есе випускниця Чернігівського університету Помилуйко Ольга, яка вирішила піти на державну службу.

Запитання до класу: *А як ви вважаєте, які переваги праці на державній службі або в органах місцевого самоврядування?*

Підніміть руку, якщо погоджуєтесь з висловлюванням:

1. Це престижно.
2. Стабільність та кар’єрний розвиток.
3. Можливість бути корисним/-ою для суспільства.
4. Великі зарплати.

⁸ <http://institute.sivertraining.org.ua/biblioteka/esse.pdf>

5. Можливість впливати на політичні процеси в країні.
6. Впевненість у завтрашньому дні.
7. Можливість будувати краще майбутнє для країни.

Для того, щоб вступити на державну службу необхідно пройти конкурсний відбір. Конкурс на зайняття вакантної посади завжди є публічним, тобто відкритим для всіх.

Державними службовцями можуть бути повнолітні громадяни України, які вільно володіють державною мовою та мають диплом магістра або бакалавра. Також для кожної вакансії можуть висуватися спеціальні вимоги. Оголошення про вакантне місце на державну службу з вимогами, обов'язками та умовами оплати праці, можна знайти на:

- єдиному порталі вакансій державної служби НАДС (Національного агентства України з питань державної служби) www.career.gov.ua
- офіційному веб-сайті НАДС www.nads.gov.ua
- офіційному веб-сайті державного органу або органу місцевого самоврядування, в якому проводиться конкурс.

Під час проходження конкурсу на державну службу і не тільки, забороняється відмовляти кандидату або кандидатці у посаді через такі ознаки, як місце проживання, колір шкіри, стать, стан здоров'я, інвалідність, сексуальна орієнтація, сімейний стан, релігійні переконання та інші ознаки людини, які не належать до професійних та не впливають на якість виконуваної роботи.

ВПРАВА “ЗНАЙДИ ДИСКРИМІНАЦІЮ”

Обговоріть з учнями та ученицями кожне оголошення про вакансію та знайдіть, які є дискримінаційними та заборонені законом? Неправильні відповіді пояснюються у дужках:

1. На посаду докторки потрібна тільки жінка, незаміжня, до 30 років. Досвід роботи не важливий (*Дискримінація за ознакою статі, сімейного стану та віку*).
2. Шукаємо повара в шкільну їдальню, з досвідом роботи від 5 років та вмінням спілкуватися з дітьми.
3. На посаду секретарки потрібна вродлива жінка до 25 років, яка любить посміхатися та заварювати каву. Резюме кандидаток зі Сходу України не розглядаємо (*Дискримінація за ознакою статі, віком та місцем проживання*).
4. Шукаємо водія автобуса, з досвідом роботи від 10 років, водійськими правами категорії С, досвідом закордонних відряджень від 2 років.
5. Шукаємо акторку на роль Попелюшки: молоду дівчину до 20 років, з досвідом гри в театрі від 1 року.
6. На посаду менеджера з продажу шукаємо хлопця, здорового, без шкідливих звичок, який любить активний спосіб життя та готовий працювати понаднормово (*Дискримінація за статтю, станом здоров'я*).

Державна служба — це професійна діяльність із виконання завдань і функцій держави

Дискримінація — це нерівне ставлення до людини через стать, інвалідність, вік тощо. Вона в Україні заборонена

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Уявіть, що директор_ка школи попросив_ла вас написати оголошення про вакантне місце вчителя/вчительки з історії. Які обов'язки, вимоги та рівень заробітної плати ви вкажете? Яка повинна бути освіта, досвід роботи та персональні якості у вчителя/вчительки, щоб працювати у вашій школі? Пам'ятайте, що необхідно вказувати тільки професійні та особисті якості, які стосуються якісного виконання роботи.

ЗВЕРНЕННЯ ДО ОРГАНІВ ВЛАДИ

ТЕРМІНИ:

звернення громадян

заява

скарга

пропозиція

інформаційний запит

Запитання до класу: *Навіщо потрібно звертатися до державних органів або органів місцевого самоврядування?*

Звернення громадян — це заяви, скарги, пропозиції та запити до державних органів або органів місцевого самоврядування **щодо ситуації, яка когось непокоїть, щоб її змінити.**

Заява — письмове або усне повідомлення, в якому викладається **певне прохання** до установи чи посадової особи.

Скарга — офіційне письмове або усне повідомлення, в якому висловлюють **незадоволення** чи повідомляють про незаконні або неправильні дії особи або установи.

Пропозиція — звернення громадян, де висловлюється **порада чи рекомендація** щодо діяльності органів державної влади місцевого самоврядування.

Звернення можуть бути **усними** або **письмовими**. Письмове звернення надсилають поштою, на електронну адресу або передають особисто.

Усне звернення викладають на особистому прийомі або в телефонному режимі через контактні центри, телефонні «гарячі лінії», а посадова особа його записує.

Крім цього, ви можете надіслати до органів влади **інформаційний запит** на отримання публічної інформації. Відповідно до українського законодавства органи влади зобов'язані інформувати про свою діяльність та ухвалені рішення. Впродовж **п'яти днів** вам повинні надіслати офіційну відповідь на запит.

ВПРАВА “ЩО НАПИСАТИ?”

Учням та ученицям необхідно визначити, яке саме звернення до місцевих органів влади або органів самоврядування вони можуть написати, щоб владнати свою проблему. У дужках вказані правильні відповіді.

- У під'їзді вже місяць не працює ліфт. Я не можу вийти на вулицю, оскільки пересяваюсь на візку (*Скарга про порушення прав*).
- Було б добре встановити в селі/місті різні смітєві контейнери, щоб розділяти сміття на пластик, скло та папір (*Пропозиція*).
- На тротуарах ожеледиця, небезпечно ходити вулицею. Міська влада нічого не робить, щоб прибрати сніг (*Скарга*).
- Уже два роки міська влада не проводить щорічний новорічний ярмарок ялинкових прикрас. Було б чудово організувати його цього року (*Пропозиція*).

- Було б непогано запровадити для школярів пільговий проїзд в автобусах під час навчального періоду (*Пропозиція*).
 - Сусід постійно паркується на тротуарі, і я змушений виходити на проїзну частину, щоб обійти його машину (*Скарга про порушення прав*).
 - Водій автобуса відмовився перевозити мене, бо я пересуваюсь на візку (*Скарга про порушення прав*).
 - Хочу знати, що міська влада зробила для того, щоб поліпшити становище дітей-сиріт в моєму місті (*Інформаційний запит*).
 - Пишу есе і мені потрібно знати, скільки в моєму селищі навчається школярів (*Інформаційний запит*).
- Незрячим людям дуже важко переходити дорогу на світлофорах, оскільки вони не знають, коли вмикається червоне або зелене світло. Необхідно встановити звуковий супровід на світлофорах, щоб усі мешканці міста могли комфортно пересуватися вулицями (*Заява*).

Писати звернення до органів влади можуть люди **будь-якого віку**.

Існують чіткі вимоги до написання звернень і їх треба обов'язково дотримуватись, інакше орган влади поверне вам звернення без розгляду. Що потрібно вказати у зверненні:

- прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання людини, яка звертається;
- суть звернення, тобто, чому людина звертається до органу влади;
- підпис заявника та дата;
- в електронному зверненні також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявнику можна надіслати відповідь або інші контактні дані.

Якщо питання вже було вирішено певним органом, то він більше не розглядатиме повторних звернень, які стосуються вирішеного питання і надіслані тим самим заявником, що й попередні звернення.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Ви переймаєтесь тим, що кожного року міська влада зрубує найбільшу ялинку в лісі, щоб встановити її на центральній площі міста для новорічних святкування. Через місяць її викидають, а нову ялинку замість неї в лісі не садять. Напишіть звернення до місцевої влади та запропонуйте посадити на центральній площі ялинку, щоб кожного року не знищувати нове дерево.

ЧЛЕНСТВО В ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЯХ

Запитання до класу: **Чи знаєте ви якісь політичні або громадські організації? Для чого вони потрібні?**

Політичні партії, як і громадські організації створюються, щоб об'єднати однодумців навколо спільної мети або ідеї. Вони мають дуже важливе значення для країни, оскільки є показником розвитку демократії та прав людини.

Громадські організації створюються для реалізації різноманітних інтересів їхніх членів: культурних, професійних, творчих, спортивних та ін. Наприклад, громадська організація **“Ліга інтернів”** організовує стажування для молоді в Апараті Верховної Ради України і таким чином допомагає залучити молодих людей до законотворчого процесу та процесу ухвалення державних рішень. А ось із назви ГО “Клуб любителів котів Лавмур” можна зрозуміти мету її створення.

Запитання до класу: **А як би ви створювали громадську організацію або політичну партію, як би назвали її? Яка її була б мета?**

Створити громадську організацію може особа, яка досягла віку 18 років (з 14 років — для молодіжних та дитячих організацій) з будь-якою метою, яка не суперечить законодавству. Держава забороняє створювати громадську організацію, якщо її діяльність спрямована на:

- ліквідацію незалежності України;
- зміну конституційного ладу насильницьким шляхом;
- порушення суверенітету і територіальної цілісності держави;
- підрив її безпеки;
- незаконне захоплення державної влади;
- пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі;
- посягання на права і свободи людини, здоров'я населення;
- пропаганду комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та їхньої символіки.

Попри те, що громадські організації не займаються політикою, вони впливають на політичні процеси в країні шляхом підвищення організованості громадянського суспільства, його загальної і політичної культури⁹.

⁹ https://www.citizen.in.ua/photos/topic/f/20181203_190717_rozdil-4.3.pdf

Можливість бути членом політичної партії або громадської організації — це політичне право, захищене Конституцією та міжнародними договорами.

Політичні партії створюють для того, щоб отримати владу в країні або принаймні впливати на політичні процеси. Вимоги до засновників та засновниць політичних партій дещо жорсткіші, ніж до засновників громадських організацій. Це повинні бути громадяни України, які досягли 18 років, не обмежені судом у дієздатності і яких не тримають у місцях позбавлення волі. Навіть більше, рішення про створення політичної партії має бути підтримано підписами не менше ніж 10 тисяч громадян України, які мають право голосу на виборах, зібраними не менш ніж у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міста Києва.

Членом політичної партії може бути лише громадянин/громадянка України, який/яка має право голосу на виборах. Одночасно можна бути членом лише однієї політичної партії.

Членами політичних партій не можуть бути державні службовці.

Запитання до класу: **Як ви думаєте, чому співробітники і службовці державних органів не можуть бути членами політичних партій?**

ВПРАВА “ЩО СТОВОРИТИ?”

Ви хочете створити об’єднання, тому що вирішили розпочати боротьбу за позитивні зміни в країні. Унизу наведений перелік ідей. Який вид об’єднання підійде краще для кожної ідеї? Неправильних відповідей немає.

<p>Громадська організація</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поліпшити економічне становище країни шляхом впровадження реформ. 2. Стимулювати дітей у регіоні займатись плаванням. 3. Боротися за права людей з інвалідністю в країні. 4. Змінити зовнішню політику України.
<p>Політична партія</p>	<ol style="list-style-type: none"> 5. Підвищити соціальний захист населення України. 6. Надавати безкоштовну допомогу людям із низьким доходом. 7. Впроваджувати принцип інклюзивності та недискримінації у суспільстві.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Зайдіть на сайт Реєстру громадських об’єднань (<https://rgo.minjust.gov.ua/>). Виберіть на ньому область, населений пункт, у якому ви проживаєте. Ознайомтеся з переліком місцевих громадських організацій і дізнайтеся більше про їхню діяльність. Чи зацікавила вас діяльність якої-небудь організації? Якщо так, поясніть чому. Якщо не знайшли жодної, напишіть яку організацію ви б створили? Чим вона була б корисна для суспільства?

ОНЛАЙНАКТИВІЗМ

ТЕРМІНИ:

електронна
петиція

флешмоб

соціальні
медіа

мобілізація

хештег

оприлюднення

КОНСПЕКТ

Запитання до класу: **Хто з вас зареєстрований у соціальних мережах? На які теми ви публікуєте пости?**

У світі соціальними мережами користуються більше ніж 3 мільярди людей, в Україні — 13 мільйонів¹⁰. Уявіть, що вашу публікацію у соціальній мережі може побачити половина населення Землі!

Сьогодні не обов'язково виходити на площі з протестами, організувати страйки під стінами влади, щоб бути почутими, та мати змогу вплинути або змінити політичні процеси в країні. Соціальні мережі та онлайнмедіа — це дуже зручний та швидкий інструмент впливу, яким можна користуватися не виходячи з дому або навіть не підводячись із ліжка.

Залежно від соціальної мети онлайнактивізм можна поділити на три типи: підвищення обізнаності, мобілізація та реакція¹¹. Якщо у вашому пості розміщено:

- розповідь, яка ґрунтується на власному досвіді, про те, як швидко та без проблем зареєструвати громадську організацію — це підвищення обізнаності;
- заклик бойкотувати виробника і не купувати його товари, тому що він веде нечесний бізнес — це мобілізація, тобто об'єднання людей навколо однієї проблеми;
- незгода з діями місцевої влади, яка закупила маршрутний транспорт, недоступний для людей на візку, — це реакція.

В онлайнпросторі існує багато способів розповсюдження інформації. Один із найпопулярніших та найбільш швидких методів привернути увагу — хештегактивізм.

У 2016 році Анастасія Мельниченко опублікувала допис у Facebook, де розповіла про свій досвід сексуального насилля і закликала інших жінок та чоловіків розповідати власні історії під хештегом **#яНеБоюсьСказати**. Цей допис став початком онлайнфлешмоба, який триває й досі. Люди почали розповідати свої історії насилля не тільки в Україні, але й за кордоном. Тема насилля в нашому суспільстві була негласно забороненою та ганебною. Завдяки флешмобу, розголос про випадки насилля над жінками та чоловіками привернув увагу суспільства до безкарності злочинців, надихнув не мовчати і не терпіти більше злочини проти себе.

¹⁰ <https://hromadske.ua/posts/u-2018-internet-koristuvachiv-stalo-4-mlrd-z-nih-ponad-3-mlrd-koristuyutsya-socmerezhami-doslidzhennya>

¹¹ https://books.google.com.ua/books?id=KHCjMkNRAkYC&pg=PA71&dq=sandor+vegh+online+activism+categories&redir_esc=y&hl=it#v=onepage&q=sandor%20vegh%20online%20activism%20categories&f=false

Петиція — це колективне звернення до органів влади, яке подається тільки онлайн.

Лайки, коментарі та перепости на власній сторінці — не такий швидкий, але також ефективний спосіб заявити онлайнспільноті про свої погляди та відстоювати їх кожного дня. Феміністка Ксенія Чубук в одній із своїх колонок пише:

“Кожна й кожен робить вибір щодо активності в онлайні самостійно, оскільки кількість ресурсів для боротьби у всіх різна. Але реальність сама себе не сформує. Я завжди наголошую на тому, що праця онлайнактивісток — теж праця, навіть якщо вона не вимірюється у певній кількості гривень. Саме тому мені не жаль витраченого на написання коментарів з поясненням, чому приниження жінок є неприпустимим”¹².

ВПРАВА “МЕГАПОСТ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ”

Нехай учні та учениці оберуть ту проблему із перелічених нижче, яка їх найбільше турбує, або вони можуть сформулювати свою. Вони повинні підготувати текст публікації на аркуші паперу для своїх друзів у соціальних мережах, не вказуючи свого імені. Важливо, щоб текст не був надто довгий, був простий та зрозумілий, викликав емоції. Потім усі “пости” необхідно дати по черзі прочитати всім в класі.

Варіант 1: Якщо учневі або учениці подобається та він/вона погоджується із написаним, нехай поставить “+” під текстом.

Варіант 2: Вчитель зачитує кожену публікацію, а учні та учениці піднімають руку, якщо вона їм довподоби.

Приклади проблем:

- у шкільній їдальні погано годують;
- батьки не дозволяють купити собаку;
- зимові канікули закороткі;
- вчителі не дозволяють користуватися мобільними телефонами в школі.

Публікацію, яка набрала більше плюсів зачитайте класу та обговоріть, чому їм сподобався саме цей текст.

Інший інструмент онлайнактивізму — **електронна петиція**.

З петицією можна звернутися до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування. З петиціями звертаються **через офіційний вебсайт органу**, якому вона адресована, або вебсайт громадського об’єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції.

Але петиція сама собою — це ще не звернення громадян, відповідь на яке згідно з чинним законодавством органи влади зобов’язані надати. Тільки тоді, коли петиція набере необхідну кількість підписів на сайті, де вона розміщена, її розглянуть протягом певного часу.

¹² <https://genderindetail.org.ua/season-topic/gendeme-nasilstvo/sotsiologichniy-analiz-onlayn-fleshmobu-yaneboyusskazati-hto-i-scho-govorit-pro-gendeme-nasilstvo-134040.html>

Наприклад, петиція Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України буде розглянута тільки, якщо вона збере не менш ніж **25000 підписів** громадян протягом трьох місяців з дня її оприлюднення.

Вимоги до кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів визначає місцева влада.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ. ОПЕРАЦІЯ “ВРЯТУВАТИ ЛІС”

Біля вашого дому є чудовий ліс. Останнім часом люди потайки почали його вирубувати, оскільки виявилось, що деревина там дуже цінна. Ви категорично проти того, щоб ліс зник, тому ви вирішуєте боротися за його збереження. Яким чином?

1. Влаштую одиночний пікет біля лісу, щоб показати відвідувачам, що я проти вирубки.
2. Влаштую мітинг біля органів місцевої влади, щоб привернути увагу до проблеми.
3. Буду писати офіційні листи до органів місцевої влади та почекаю поки вони владнають цю проблему.
4. Напишу Президенту України та національним телеканалам, розкажу про вирубку лісу та сподіватимусь, що місцева влада вирішить проблему завдяки публічному тиску.
5. Зроблю пост у соціальних мережах, нехай всі знають про проблему.
6. Створю організацію, яка буде захищати екологію мого краю. Таким чином, знайду однодумців, разом легше боротися.
7. Ваш варіант.

УРОК 10

ВІДСТОЮВАННЯ ПОРУШЕНИХ ПРАВ

ТЕРМІНИ:

Обмудсмен

громадські організації

суд

міжнародні інстанції

КОНСПЕКТ

Існує багато способів для захисту прав, які можна використовувати для відновлення справедливості. Конституція дозволяє вам захищати права будь-яким законним способом.

Запитання до класу: **Однокласник або однокласниця забрав/забрала у вас ручку і не віддає. Що ви можете зробити, щоб повернути свою ручку?**

Давайте розглянемо, які способи ви можете використати, щоб повернути ручку або інше порушене право:

1. СПІЛКУВАННЯ

Це начебто просто та неефективно, але в багатьох випадках установи або люди, які порушують ваші права, про це просто не знають. Ввічливого та обґрунтованого прохання встановити належний пандус, просубтитрувати відео або повернути ручку може бути достатньо для того, щоб тебе почули. Прохання може бути у формі усного звернення до людей, які відповідають за вирішення вашої проблеми (у ситуації з ручкою це — однокласник або однокласниця) або у письмовій формі — через скерування скарги, заяви або петиції до державних установ або посадових осіб.

2. ЗВЕРНЕННЯ ДО ПРАВОЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Правозахисні організації можуть допомогти розібратись у проблемі та порадити, як діяти для відновлення прав. Вони є незалежними та мають все необхідне для вирішення проблеми. В інтернеті можна дізнатися, які організації захищають права людини у вашому регіоні.

Щодо порушень прав людей з інвалідністю можна звернутися до ГО “Боротьба за права” на електронну адресу: info@ffr.org.ua.

3. ЗВЕРНЕННЯ ДО ОМБУДСМАНА

Якщо ваші права були порушені, наприклад, у державній лікарні або школі, ви можете написати заяву до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Цю посадову особу ще називають Омбудсманом. Він або вона вважається захисником прав людини в Україні та контролює дотримання прав людини державними органами.

Наприклад, якщо вас у школі цькують вчителі, то можете сміливо писати заяву Омбудсмену, оскільки вчителі — посадові особи.

Заяву можна оформити онлайн на сайті Омбудсмана www.ombudsman.gov.ua або надіслати поштою на адресу:

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008

П.І.Б Омбудсмана

4. ПОДАННЯ ПОЗОВУ ДО СУДУ

Можливість звернутися до суду це ваше конституційне право. Якщо у вас є достатньо доказів, то можна подати судовий позов проти правопорушника. Існують жорсткі вимоги до складання позовної заяви. Якщо ви сумніваєтесь, чи зможете її правильно написати, ми радимо звернутися до юриста. Або в безоплатному центрі правової допомоги вам можуть допомогти скласти документ.

Адресу центру у вашому населеному пункті можна знайти на сайті Міністерства юстиції України: www.minjust.gov.ua.

5. ПРИВЕРНЕННЯ УВАГИ СПІЛЬНОТИ

Іноді привернення публічної уваги до порушення ваших прав може бути ефективним методом вирішення проблеми. Ви можете звернутися у ЗМІ або написати пост у соціальних мережах та розповісти про порушення. Також можна використати своє політичне право на мітинги та демонстрації.

6. ЗВЕРНЕННЯ У МІЖНАРОДНІ ІНСТАНЦІЇ

Якщо не вдалося в суді відновити свої права, у вас є можливість звернутися до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Але спочатку необхідно перевірити, чи ваше порушене право або права гарантуються Конвенцією ООН про захист прав людини і основоположних свобод. Суд розглядає тільки випадки порушення статей Конвенції. Крім того, ЄСПЛ розглядає заяви про порушення, здійсненні лише державою. Більше інформації про вимоги до заяви і терміни можна отримати на сайті суду www.echr.coe.int.

ЄСПЛ — міжнародний суд, який контролює, щоб Україна та інші держави не порушували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод.

Також політичні права людей з інвалідністю захищаються Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю. Навіть існує Комітет ООН із прав людей з інвалідністю, який розглядає індивідуальні скарги на порушення Конвенції.

Вимоги до складання заяви можна знайти на сайті: www.ohchr.org.

ВПРАВА «КАРТА ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВ»

Скоро в Андрія день народження. Він запросив друзів та замовив столик в кафе, щоб відсвяткувати своє повноліття. Але, коли компанія прийшла до кафе, виявилось, що Андрій туди не може потрапити, оскільки пересувається на візку, а пандусу в будівлі немає. Свій день народження він святкував дома. Допоможіть Андрію відновити справедливість. Що ви порадите зробити хлопцю, щоб вирішити проблему з кафе і в майбутньому з нею не зтикатися?

Подумайте над кожним із способів відновлення порушених прав, описаних в уроці, і розробіть для Андрія «карту відновлення прав».

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Чи зтикались ви або ваші друзі, родичі із порушенням прав? Опишіть коротко випадок порушення прав та розкажіть, що було зроблено або не зроблено для їх відновлення.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Активізм	боротьба за зміни.
Активна політична участь	участь в управлінні державою, займання посад на різних рівнях керування, участь у діяльності неурядових організацій і асоціацій, пов'язаних із суспільним і політичним життям країни.
Вибори	спосіб формування органів влади шляхом голосування громадян.
Виборча дільниця	територіальна одиниця, утворена в період виборів та референдумів для проведення голосування та підрахунку голосів.
Громада	місцева спільнота.
Громадська організація	об'єднання громадян, яке створюється для реалізації спільних інтересів.
Державна служба	виконання завдань і функцій держави особами, які мають посади в державних органах та одержують заробітну плату з державного бюджету (який формується з податків громадян)
ДБН (Державні будівельні норми)	документи з питань будівництва та архітектури.
Дискримінація	обмеження прав людини тільки через наявність у людини певних ознак. Наприклад, через вік, стать, інвалідність, сексуальну орієнтацію та ін.
Звернення громадян	викладені в усній або письмовій формі заяви, скарги, пропозиції, петиції щодо ситуації, яка когось непокоїть, щоб її змінити.
	<p>Заява письмове або усне повідомлення, в якому викладається певне прохання до установи чи посадової особи.</p> <p>Скарга офіційне письмове або усне повідомлення, в якому висловлюють незадоволення чи повідомляють про незаконні або неправильні дії особи або установи.</p> <p>Пропозиція звернення громадян, де висловлюється порада чи рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування.</p> <p>Петиція письмове колективне звернення громадян до органів влади та місцевого самоврядування.</p>

Інклюзія	процес врахування розмаїття людей в усіх сферах суспільного життя.
Конституція України	найважливіший закон нашої держави, який визначає державний устрій, порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади, виборчу систему, права й обов'язки держави, суспільства та громадян.
Маломобільні групи населення	люди, що можуть зіткнутися з перешкодами під час самостійного пересування, користування певними послугами, отримання необхідної інформації або при орієнтуванні в просторі.
Мітинг	масова вулична акція для підтримки або вираження незгоди щодо певної ситуації в країні, проблеми, погляду.
Місцева державна адміністрація	місцевий орган виконавчої влади, який розташований в обласних і районних центрах, в містах Києві та Севастополі.
Омбудсман	посадова особа, яка контролює дотримання прав людини державними органами.
ООН (Організація об'єднаних націй)	світове об'єднання держав, яке піклується про права людини та забезпечує сталий розвиток країн.
Органи виконавчої влади	органи, які виконують завдання та функції держави.
Органи місцевого самоврядування	органи, що утворюються людьми в населеному пункті для вирішення місцевих питань.
Політична партія	громадська організація, метою якої є отримання і здійснення політичної влади.
Політичні права	права, які допомагають впливати на владу.
Права людини	набір правових можливостей людини.
Правопорушення	шкідливе діяння, що порушує закон.
Референдум	прийняття виборцями рішень з конституційних, законодавчих чи інших важливих для країни політичних питань.

